فصلنامه علمی اقتصاد و بانکداری اسلامی، شماره چهل ودوم، بهار ۱۴۰۲- صفحات ۱۷۹-۱۵۷

ارائه طرح نوین گواهی سپرده با عنوان گواهی سپرده مزایده‌ای

نوع مقاله: پژوهشی

هادی اشعری[۱]
علی سوری[۲]
قهرمان عبدلی[۳]

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۷/۱۰ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۰/۳۰

چکیده

با توجه به رشد گسترده شبکه‌های اجتماعی و تأثیر انکارناپذیر آنها بر زندگی افراد؛ می‌توان بیان نمود، فارغ از تحریم‌ها، طرح‌های نوآورانه تسهیلگران خوبی برای رشد اقتصادی و اتصال اقتصاد ایران به سایر کشورها، در حوزه‌های مختلف خواهند بود. هدف این مقاله رفع مشکلات مربوط به تأمین مالی فعالان و ایده پردازان به‌عنوان نیروی محرکه برای اشتغال‌زایی و اصلاح تأمین مالی آن‌ها در قالب ارائه گواهی نوین با عنوان گواهی سپرده مزایده‌ای و همچنین ایجاد روزنه‌ای برای به ثمر نشاندن ایده‌های خلاقانه در بستر اقتصادی کشور و حمایت مالی از ایده‌ها در بخش بانکی می‌باشد.

این مقاله با استفاده از رویکرد کیفی و تحلیل تِم، به بررسی و طراحی گواهی با عنوان گواهی سپرده مزایده‌ای پرداخته است. جامعه آماری پژوهش حاضر را خبرگان و مدیران آشنا با گواهی سپرده در بانک‌ها تشکیل می‌دهند که با استفاده نمونه‌گیری هدفمند تعداد ۱۵ نفر از افراد بانک انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از مصاحبه عمیق و جهت تحلیل داده‌ها از روش تحلیل موضوعی (تِم) و نرم‌افزار MAXQDA نسخه ۲۰ استفاده شد. در این مطالعه ۱۰ کُد اصلی و ۷۲ کُد فرعی استخراج گردید. این گواهی و طراحی با این سازوکار کاملاً ایده جدیدی است و منشأ ایجاد آن تحقیقات میدانی و عملیات پژوهشگر در یکی از بانک‌های کشور به‌صورت احساس نیاز مبنی بر کاربری آن است.

نظر به اینکه این نوع گواهی با فرض عقلایی رفتار کردن صاحبان سپرده و ایده طراحی و بنا خواهد شد، لذا می‌بایست ضمن توجه به مشکلات آتی احتمالی در خصوص نرخ این نوع گواهی در بخش مقررات بانکی، پیش‌بینی‌هایی برای تعدیل این مهم نیز در هنگام طراحی این گواهی داشته باشیم که بر اساس تجارب

۱ دانشجوی اقتصاد، دانشگاه تهران (نویسنده مسئول) hadiashari@ut.ac.ir
۲ دانشیار دانشکده اقتصاد دانشگاه تهران alisouri@ut.ac.ir
۳ استاد دانشکده اقتصاد دانشگاه تهران abdoli@ut.ac.ir

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-26]

نخبگان و مطابق تِم‌های استخراج شده یکی از راهکارها می‌تواند ایجاد امتیازهایی برای دارنده گواهی به عنوان افرادی که کمک به کارآفرینی و ایجاد اشتغال پایدار و تأمین سرمایه نوآورانه نموده‌اند.

کلمات کلیدی: گواهی سپرده مزایده‌ای، تحلیل تِم، استارت‌آپ، گواهی سپرده خاص.
طبقه‌بندی JEL: G10، G14.

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-26]

مقدمه

وجود ابزارهای مالی مختلف در بازار اوراق بهادار، انگیزش و مشارکت بیشتر افراد را در تأمین منابع مالی فعالیت‌های اقتصادی بلندمدت به همراه می‌آورد. تنوع ابزارهای مالی ازنظر ترکیب ریسک و بازده، ماهیت سود و شیوه مشارکت در ریسک، گروه‌های را به خود جذب می‌کند. با وجود این، رویکرد گوناگونی ابزارهای مالی بدون شناسایی گونه‌ها و زمینه‌های به‌کارگیری آن‌ها چاره‌ساز نیست. روش‌های مختلفی برای تأمین مالی فعالیت‌های تجاری وجود دارد که بانک‌ها و مؤسسات مالی گوناگون می‌توانند از آن‌ها برای تأمین مالی شرکت‌ها بهره بگیرند (اسماعیل‌زاده و امیری، ۱۳۹۴).

نسل جدید استارت‌آپ‌ها[۱] با هدف ورود به صنعت مالی و بانکداری ایجاد شدند که با بهره‌گیری از قدرت نرم‌افزاری و سخت‌افزاری به ارائه خدمات مالی نوآورانه می‌پردازند که اصطلاحاً فین تک[۲] خوانده می‌شود که حاصل ترکیب و تعامل خدمات مالی و فناوری است (شافل[۳]، ۲۰۱۶) و به عنوان یک نوع خدمات جدید ارائه می‌شود و با استفاده از فن‌آوری‌های پیشرفته و روش‌های کارآمدتر، امکان ارائه خدمات مالی نوین نظیر؛ پرداخت، انتقال وجوه، تأمین مالی، مدیریت دارایی و ... را به صورت ساده و فوری در بستر اینترنت مهیا می‌سازد. فین تک به معنی فناوری مالی است. این اصطلاح اشاره به هر فناوری نوآورانه‌ای که در زمینه مالی مطرح می‌گردد، دارد. فین تک درواقع، به شرکت‌هایی اشاره دارد که سعی می‌کنند تا با به کارگیری فناوری، خدمات مالی را برای عموم در دسترس‌تر و کارآمدتر کنند (گلامحسین والا[۴]، ۲۰۱۵).

امروزه در عصر تحول دیجیتال، استفاده از فناوری‌های مالی (فین تک‌ها[۵]) به بخش جدایی‌ناپذیری از صنعت بانکداری تبدیل شده است و همکاری بانک‌ها با استارت‌آپ‌های فین تک برای گذار به بانکداری دیجیتال، دیگر نه یک انتخاب، بلکه یک ضرورت تلقی می‌شود (مرادی و همکاران، ۱۳۹۹).

از ابزارهای تأمین مالی و نقدینگی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری که اکنون مورد استفاده نظام بانکی کشور قرار می‌گیرد، می‌توان به انواع سپرده‌های کوتاه‌مدت و بلندمدت، گواهی سپرده، استقراض از بانک مرکزی و بازار بین‌بانکی اشاره نمود. عدم وجود تنوع در ابزارهای تأمین مالی

---

۱ - Start up

۲ - Financial Technology (Fin Tech)

۳- Schüffel

۴ - Gulamhuseinwala et al.

۵ - Financial Technology

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-26]

بانک‌ها در ایران محدودیت‌های بسیاری برای آن‌ها به وجود آورده است و اتکای حجم فعالیت بانک‌ها به سپرده‌های اشخاص همواره مشکل‌ساز بوده است (ولی نژاد ترکمانی و زارعی، ۱۳۹۲).

شرکت‌های حقوقی به منظور تأمین منابع مالی موردنیاز طرح یا طرح‌های خاص خود می‌توانند نسبت به درخواست صدور گواهی سپرده سرمایه‌گذاری (خاص) اقدام کنند. در مقایسه با دو نوع گواهی سپرده عام[۱] و خاص[۲] و ضمن بررسی ضعف‌های این دو نوع گواهی در طول سالیان متمادی که مورد استفاده بانک‌ها و مؤسسات مالی قرار گرفته‌اند و با هدف ایجاد ابزاری با کارآمدی بالاتر و قابل تسری به تمام بخش‌های اقتصادی خصوصاً بخش خدمات و با رویکرد ایجاد و حمایت از فن‌آوری‌های نوین و کسب‌وکارهای جدید (استارت‌آپ‌ها) درصدد انجام مطالعه و پژوهش برای طراحی یک نوع گواهی سپرده منعطف برآمدند که اساس آن اعتماد بیشتر سپرده‌گذار و سرمایه‌گذار و همچنین ارتباط نزدیک بین این دو می‌باشد.

در نظام بانکی فعلی ایران، بانک‌های تجاری و مؤسسات اعتباری غیر بانکی بر اساس اخذ مجوز از بانک مرکزی مجاز به انتشار گواهی سپرده ویژه سرمایه‌گذاری عام و فروش آن به سرمایه‌گذاران می‌باشند. در اغلب موارد، این سپرده‌ها بی‌نام و قابل‌انتقال به غیر بوده و اصل و فرع اوراق از طرف بانک و مؤسسه صادرکننده تضمین می‌گردد. طبق آخرین دستورالعمل بانک مرکزی در خصوص گواهی سپرده، مجوز انتشار گواهی سپرده بانام به بانک‌ها داده‌شده است. طریق پرداخت سود علی‌الحساب مربوط به سپرده گواهی‌های عام همانند روش جاری در مورد سپرده‌های سرمایه‌گذاری فعلی با اخذ مجوز از بانک مرکزی تعیین و اعلام می‌گردد؛ اما در مورد سپرده گواهی خاص بانک‌های تخصصی باید نرخ سود علی‌الحساب به صورت موردی و برای هر طرح جهت اخذ تأییدیه به بانک مرکزی اعلام و پس از بررسی اولیه در صورت تأیید بانک مرکزی مجوز چاپ و فروش را می‌دهد (کشاورز، ۱۳۸۷).

در حال حاضر، یک نوع گواهی می‌تواند طراحی گردد که در آن نقش بانک یا مؤسسه مالی به جهت هدایت سپرده‌ها به سمت طرح‌های نوآور و حذف واسطه‌های پولی و همچنین هدایت صحیح نقدینگی پُر رنگ‌تر گردد. از این گواهی با عنوان گواهی سپرده مزایده‌ای نام برده می‌شود. از دلایل لزوم طراحی و وجود این نوع از گواهی (گواهی سپرده مزایده‌ای[۳]) این است، که دارندگان منابع مالی مازاد تمایل دارند به دلایلی من‌جمله، کمک مستقیم به تولید و رونق‌بخشی واقعی این بخش، اعتقادات اخلاقی-مذهبی، دریافت نرخ سود بالاتر، سپرده‌گذاری کوتاه‌مدت‌تر و ... منابع مالی خود را

---

۱ - General Deposit Certificate

۲ - Special Deposit Certificate

۳ - Auction Deposit Certificate

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-26]

به صورت مستقیم در اختیار تولیدکنندگان، صاحبان مشاغل، کارآفرینان و ... قرار دهند. شالوده اصلی طرح بر این اساس خواهد بود که طرفین با گذر از مراحل مختلف اعتبارسنجی و تطبیق قوانین مبارزه با پول‌شویی و غیره و همچنین بررسی‌های کارشناسی قبلی بانک عامل در خصوص کف سپرده و نرخ و مدت و ... درخواست ورود خود را به این بازار اعلام نموده و پس از صدور تأییدیه‌های اولیه در یک تالار با نظارت بانک گرد هم آمده و پس از ارائه طرح توسط متقاضی و مجری طرح و انجام چانه‌زنی‌های لازم در خصوص نرخ و مدت گواهی بر اساس سازوکار مزایده توافقی انجام دهند. مسئله حائز اهمیت همچنین در خصوص گواهی سپرده مزایده‌ای این است که بر اساس توافق طرفین می‌تواند با قراردادهای مربوطه و عقود جاری بانکداری اسلامی به نوعی آمیخته شود و بعضاً این نوع گواهی مسیری برای سرمایه‌گذاری مشترک دو طرف ایجاد نماید به‌گونه‌ای که شاید توافقی به این صورت بین دو طرف انجام گیرد که منابع از طرف سپرده‌گذار بدون هیچ سودی در اختیار سپرده خواه (صاحب طرح، ایده و پروژه) قرار گیرد و دو طرف در منافع حاصل از آن به‌صورت مساوی با هر درصد توافق شده شریک گردند که این تنها یکی از جذابیت‌های است که می‌تواند به این نوع گواهی اضافه گردد.

در این مطالعه، بخش دوم مبانی نظری و تجربی را مرور می‌کند. بخش سوم مروری بر ادبیات و بخش چهار روش‌شناسی پژوهش را ارائه می‌کند. بخش پنج نیز یافته‌ها را ارائه می‌دهد و نتیجه‌گیری و پیشنهادها در بخش شش می‌باشد.

۱. مبانی نظری

گواهی سپرده بانکی نوعی اوراق بدهی است که توسط بانک با تنزیل و به مبلغی کمتر از قیمت اسمی، به سرمایه‌گذاران فروخته می‌شود. تاریخ سررسید (معمولاً بین ۱۴ روز تا یک سال) و نرخ بهره این اوراق ثابت و معین است. این اوراق پس از فروش از طریق بانک در بازار اولیه[۱]، در بازار ثانویه[۲] نیز قابل معامله است. نقد شوندگی گواهی سپرده آن را برای دارندگان موقت وجوه جذاب می‌کند و بانک‌ها می‌توانند به وسیله آن به سرعت به وجوه قابل استقراض دست یابند. معمولاً، نرخ بهره این اوراق در رقابت با نرخ بهره بازار سایر ابزارهای پول تعیین می‌شود. گواهی سپرده همچنین نوعی ورقه بهادار است که به شخص حامل این حق را می‌دهد تا سود سپرده را دریافت کند. گواهی سپرده دارای تاریخ سررسید و نرخ سود ثابتی است که می‌تواند با هر عنوانی توزیع شود.

---

۱ - Primary Market

۲ - Secondary Market

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-26]

گواهی‌های سپرده عموماً توسط بانک منتشر و توزیع شده و اصل سپرده و سودهای پرداختی نیز توسط بانک تضمین می‌شوند. مدت اعتبار گواهی سپرده عموماً از یک تا پنج سال است و سود پرداختی به دارندگان سپرده به‌صورت دوره‌ای (ماهانه یا هر سه ماه یک‌بار) از طریق کوپن‌های گواهی‌های سپرده پرداخت می‌شود. گواهی سپرده جوان‌ترین و درعین‌حال از مهم‌ترین ابزارهای بازار پول به شمار می‌رود. این گواهی از اوایل دهه ۱۹۶۰ میلادی معرفی شد و به دلیل انعطاف‌پذیری، تنوع و بازار دست دوم سازمان‌یافته، به سرعت گسترش یافت. به طوری که امروزه از مهم‌ترین منابع تأمین مالی بانک‌های تجاری و همچنین از اجزا مهم پرتفوی سرمایه‌گذاران است (حدیدی و همکاران، ۱۳۹۸).

معمولاً، گواهی‌های سپرده با توجه به رویه‌های تسویه معاملاتی، قوانین و مقررات حاکم بر آن و بازاری که آن معامله می‌شوند به انواع مختلفی تقسیم می‌شود:

گواهی سپرده عام، گواهی است که توسط بانک‌ها یا مؤسسات اعتباری در ازای سپرده مدت‌دار ویژه سرمایه‌گذاری و با سررسید مشخص صادر می‌شود. در این نوع از گواهی‌ها، محل سرمایه‌گذاری وجوه مشخص نشده است و بانک از طرف سرمایه‌گذار، وکالت می‌یابد که وجوه سپرده‌شده را در طرح‌های اقتصادی سودآور سرمایه‌گذاری کند و پس از اتمام طرح، منافع حاصله را با سرمایه‌گذار تقسیم نماید. گواهی‌های مزبور می‌توانند به‌صورت بانام یا بی‌نام منتشر شوند و قابل‌انتقال به غیر هستند که این انتقال، بدون هیچ نوع جریمه و مالیاتی صورت می‌گیرد. مدت و سود علی‌الحساب این سپرده‌ها، متناسب با سایر سپرده‌ها و توسط کمیسیون اعتباری بانک مرکزی تعیین می‌شود. همچنین تعیین سود و پرداخت اصل سپرده در صورت انصراف سرمایه‌گذار به عهده کمیسیون فوق است (نعمتی و همکاران، ۱۳۹۴).

عدم امکان اعتبارسنجی مناسب درخواست متقاضیان تأمین مالی در حوزه طرح‌های جدید فن‌آورانه و همچنین طرح‌های نوآور در قالب ابزارهای فعلی تأمین مالی در بانک‌های کشور موجب شده است که پرداختن به موضوع عدم قطعیت در اطلاعات مالی طرح‌های معنون برای تأمین مالی حائز اهمیت گردد. ازاین‌رو ارائه طرحی جدید در حوزه تأمین مالی، به‌ویژه گواهی سپرده برای چنین طرح‌هایی با ملاحظات معنون (با توجه به اینکه ابزارهای موجود از این قابلیت برخوردار نیستند) یک کار جدید تلقی خواهد شد.

گواهی سپرده خاص، گواهی است که از طریق بانک‌ها یا مؤسسات اعتباری و با درخواست متقاضی ایجاد سپرده و به جهت تجهیز منابع برای تأمین مالی طرح‌های مشخص جدید و سودآور و نیز توسعه و تکمیل طرح‌های سودآور موجود با سررسید مشخص افتتاح می‌شود. متقاضی ایجاد سپرده، شخص حقوقی است که برای تأمین منابع مالی موردنیاز طرح‌های مشخص خود، از بانک یا

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-26]

مؤسسه اعتباری تقاضای ایجاد سپرده مدت‌دار ویژه سرمایه‌گذاری می‌کند. این گواهی‌ها می‌توانند به‌صورت با نام یا بی‌نام منتشر شوند. همچنین قابل‌انتقال به غیر هستند که این انتقال بدون هیچ نوع جریمه و مالیاتی انجام می‌گیرد. گواهی سپرده خاص، دقیقاً ماهیتی شبیه اوراق مشارکت خواهد داشت، زیرا این گواهی‌ها همانند اوراق مشارکت جهت تأمین مالی طرح‌های مشخص انتشار می‌یابند که باید به لحاظ فنی، اقتصادی و مالی قابل توجیه باشند و برای انتشار به مجوز بانک مرکزی نیاز دارند و سود این گواهی‌ها هم مانند اوراق مشارکت، می‌تواند به‌صورت یکجا در پایان مشارکت و یا به‌صورت علی‌الحساب در طی دوران مشارکت پرداخت شود، مقدار سود دارندگان گواهی سپرده خاص نیز همانند دارندگان اوراق مشارکت، به میزان سودآوری طرح بستگی دارد و میزان سهم آن‌ها هم بر اساس مبلغ و مدت وجوه آن‌ها نسبت به کل منابع طرح می‌باشد؛ بنابراین، این اوراق نمی‌توانند نقشی در تأمین مالی نیاز بانک‌ها به وجوه نقد ایفا کنند. درحالی‌که اصلی‌ترین هدف انتشار گواهی‌های مزبور از طرف بانک‌ها و مؤسسات مالی، تأمین منابع موردنیاز آن‌ها است (نظر پور و همکاران، ۱۳۹۱).

عدم امکان اعتبارسنجی مناسب درخواست متقاضیان تأمین مالی در حوزه طرح‌های جدید فن‌آورانه و همچنین طرح‌های نوآور در قالب ابزارهای فعلی تأمین مالی در بانک‌های کشور موجب شده است که پرداختن به موضوع عدم قطعیت در اطلاعات مالی طرح‌های معنون برای تأمین مالی حائز اهمیت گردد. ازاین‌رو ارائه طرحی جدید در حوزه تأمین مالی، به ویژه گواهی سپرده برای چنین طرح‌هایی با ملاحظات معنون (با توجه به اینکه ابزارهای موجود از این قابلیت برخوردار نیستند) یک کار جدید تلقی خواهد شد.

از شباهت‌های گواهی سپرده مزایده‌ای با گواهی سپرده خاص می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود:

- هر کدام از این گواهی‌ها به‌منظور تأمین مالی و جذب سپرده برای طرح خاصی به کار می‌روند و منابع جذب‌شده می‌بایست صرفاً در همان طرح استفاده شود و امکان هدایت منابع مالی به سمت طرح خاصی که از مقبولیت عمومی برخوردار است؛ وجود دارد و این مهم به‌عنوان بهترین راهکار برای تقویت صنعت خاص و یا طرح خاصی می‌باشد.
- مدت این گواهی‌ها بر اساس مدت زمان لازم برای راه‌اندازی و بهره‌برداری طرح‌ها و یا در موارد توسعه‌ای برابر مدت زمان لازم برای اجرای طرح توسعه و بهره‌برداری از آن می‌باشد.
- سپرده‌گذاران در موضوع اطمینان از مصرف واقعی منابعشان به باور و یقین کافی رسیده‌اند و امکان مطالعه همه جانبه مجری و سرمایه‌گذار برای آن‌ها وجود دارد و به نوعی با اطلاعات اولیه به سراغ سپرده‌گذاری رفته و قسمتی از رسالت تخصیص را خود انجام داده‌اند.

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-26]

- با توجه به ساختار و شرایط مندرج در این نوع گواهی امکان پیگیری مداوم وضعیت پروژه در هر لحظه از زمان از طرق مختلف و اطمینان از صلاحیت زمانی و مکانی مجری و مسیر درست پروژه وجود خواهد داشت.

با ملحوظ نظر قرار دادن موارد عنوان شده و به طور خلاصه می‌توان بیان نمود که گواهی سپرده مزایده‌ای یک نوع گواهی سپرده خاص می‌باشد که در آن متقاضی گواهی سپرده (صاحبان سرمایه) و مجریان طرح (متقاضیان سرمایه) در یک تالار با مدیریت یک بانک و با پشت سر گذاشتن مراحل قانونی کار گرد هم آمده و ضمن شنیدن توضیحات مجریان طرح‌ها و بررسی جمیع جهات و جزئیات طرح‌ها (نحوه اجرای طرح، میزان سرمایه لازم، مدت زمان لازم برای بهره‌برداری، میزان عایدی طرح و ...) میزان گواهی سپرده موردنیاز و نرخ مربوطه به مزایده گذاشته خواهد شد و ضمن لحاظ موارد قانونی، توافقات اولیه بین دو طرف با عاملیت بانک صورت خواهد پذیرفت.

از مهم‌ترین نقاط ضعف گواهی‌های موجود (گواهی عام و خاص) می‌توان به موارد ذیل اشاره داشت:

۱- تخصیص منابع (ناشی از صدور گواهی) صرفاً به تشخیص بانک عامل و گاهاً به برخی از طرح‌های اولویت‌دار و حتی تکلیفی.
۲- عدم انعطاف‌پذیری نرخ و مدت بازپرداخت.
۳- عدم وجود سازوکار مناسب در واحدهای تخصیص برای ارزش‌گذاری واقعی طرح، ایده و فن‌آوری به کار گرفته شده به هنگام بررسی فنی طرح.

وجود ضعف‌های عنوان شده نوعی احساس نیاز برای تغییر ساختاری گواهی و رفع ایرادات مربوطه و لزوم تحقیق و بازنگری در این خصوص و همچنین طراحی یک نوع ابزار و گواهی بر اساس مقتضیات زمانی و مکانی فعلی می‌باشد.

۲. مرور ادبیات

۲-۱. ادبیات داخلی

خزاعی و همکاران (۱۴۰۰) به ارائه مدل پذیرش فن‌آوری‌های نوین مالی پرداختند. در بخش کیفی، با مصاحبه از خبرگان نظری و خبرگان تجربی با روش تحلیل محتوا، مدل مفهومی پژوهش برای ورود به بخش کمی و مدل‌سازی طراحی گردید. در بخش کمی، با استفاده از مقوله‌های شناسایی شده در مدل مفهومی و بر اساس پرسشنامه، ارائه مدل پذیرش محصولات و خدمات انجام شد. جامعه آماری در بخش فین تک توسط مشتریان بانک‌های ایران توسط معادلات ساختاری (PLS) کمی، شامل مشتریان بانک‌ها و مؤسسات مالی هستند...نتایج مدل‌سازی معادلات ساختاری نشان

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-26]

داد که متغیرهای مستقل آگاهی، امنیت ادراک شده، کارایی، سهولت و مزیت نسبی بر نگرش نسبت به محصولات و خدمات فین تک تأثیر مثبت و هزینه تأثیر منفی دارد.

مرادی و همکاران (۱۳۹۹) از رویکرد نظریه داده بنیاد بهره گرفتند. جمع‌آوری داده‌ها با استفاده از مصاحبه نیمه ساختاریافته با ۱۳ نفر از مدیران خبره بانکی در حوزه فین تک‌ها، کارآفرینان و هم بنیان‌گذاران استارت‌آپ‌های فین تک و به روش نمونه‌گیری هدفمند صورت گرفت. داده‌ها از طریق نرم‌افزار مکس‌کیودا تحلیل شدند. نتایج نشان می‌دهند که مهم‌ترین موانع توسعه استارت‌آپ‌های فین تک در ایران عبارتند از: چالش‌های قانون‌گذاری، عدم وجود استراتژی شفاف در بانک‌ها برای همکاری و شرایط کلان سیاسی و اقتصادی کشور به‌ویژه تحریم‌ها بوده و راهبردهایی ازجمله تدوین استانداردها و قوانین جدید متناسب با نیاز استارت‌آپ‌ها و به‌ویژه تسهیل فرآیندهای بانکداری باز و ترسیم نقشه راه تحول دیجیتال صنعت بانکداری با همکاری ذینفعان کلیدی، می‌تواند به توسعه استارت‌آپ‌ها بیانجامد.

کورش پسندیده و همکاران (۱۳۹۹) ضمن بررسی عملکرد فین تک‌های اعتباری در کشورهای توسعه‌یافته با استفاده از روش‌های تحلیلی_توصیفی و پیمایش مقطعی با پرسش از خبرگان به ارائه یک مدل کسب‌وکار فین تک اعتباری، مناسب با اقتصاد ایران مبتنی بر عقود اسلامی (عقد مشارکت مدنی) پرداختند. نتایج به‌دست‌آمده نشان می‌دهد که سیاست‌گذاری مناسب در اجرای مدل، باعث بهبود تأمین مالی اشخاص، کسب‌وکارهای تجاری کوچک و متوسط؛ ارائه خدمات مناسب، افزایش دسترسی اشخاص به تسهیلات، ارائه تسهیلات با نرخ سود مناسب، کاهش هزینه‌های مبادله، کاهش فعالیت‌های وام‌دهی غیررسمی در جامعه، افزایش مسئولیت اجتماعی و مشارکت مردم در فعالیت‌های اقتصادی جامعه می‌شوند.

حدیدی و همکاران (۱۳۹۸) عملکرد بانک‌های دولتی و خصوصی از یک طرف و نقش سازمان بورس و اوراق بهادار از طرف دیگر طی دوره زمانی ۱۳۸۰ الی ۱۳۹۷ مورد بررسی قرار داند. نتایج مطالعه نشان می‌دهد که ارتباط معناداری بین ابزارهای تأمین مالی بازار پول، سیستم بانکی و بازار سرمایه وجود دارد و به این صورت که تأثیر نوسانات نرخ سود سپرده‌های بانکی موجب تغییر در مقدار تقاضای خرید اوراق صکوک در بازار سرمایه می‌شود. همچنین اوراق صکوک اجاره و مرابحه دارای اثرات جانشینی هستند و با تغییر بازدهی می‌توانند در جذب پس‌اندازهای عمومی تأثیر مستقیم داشته باشند. با توسعه بازارهای مالی مبتنی بر اوراق تأمین مالی اسلامی می‌توان با کاهش ریسک بازده سرمایه‌گذاری سهم بیشتری از پس‌اندازهای عمومی را به جریان سرمایه‌گذاری هدایت کرد.

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-26]

قائمی و همکاران (۱۳۹۶) با بیان دقیق تعاریف علمی، ذکر نمونه‌های استارت‌آپ‌ها و فین تک‌ها در داخل و خارج کشور و همچنین مصاحبه با تعداد زیادی از مدیران بانکی مربوط به موضوع خدمات بانکی به مجموعه‌ای کامل ازآنچه در تاریخ، حال و آینده این مجموعه شرکت‌ها وجود دارد، دست یافتند. هدف این مطالعه بررسی جایگاه واقعی استارت‌آپ‌های حوزه بانکی در سیستم بانکداری ایران بود که با بیان سه فرض مختلف مورد بررسی قرار گرفت: فرض اول بحث جایگزینی استارت‌آپ‌ها و شرکت‌های نوپا به جای سیستم بانکداری ایران است که با درصد موافقت کمی مواجه شده است، فرض دوم عدم ورود استارت‌آپ‌ها به حوزه بانکداری به علت مشکلات کشور است که موافقت نسبی همراه بوده و فرض سوم حضور و جلب اعتماد مسئولین و مردم توسط استارت‌آپ‌ها با بسترسازی مناسب است که با اجماع کلی به موافقت بالایی می‌رسند.

اسماعیل‌زاده و امیری (۱۳۹۴) به بررسی ابزارهای نوین تأمین مالی پرداختند. جامعه آماری پژوهش حوزه ستادی، رؤسا و معاونین بانک تجارت و نمونه آماری پژوهش مصاحبه با ۹۰ نفر کارشناس و قلمرو زمانی مطالعه از شهریور ۱۳۹۲ تا پایان بهمن ۱۳۹۲ بود. در این مطالعه صکوک، اوراق رهنی، اوراق آتی، اوراق مشتقه، گواهی سپرده و اوراق مشارکت به‌عنوان ابزارهای نوین تأمین مالی انتخاب و مورد بررسی قرار گرفت. به منظور دستیابی به هدف مطالعه، پرسشنامه‌ای تدوین شد. به این ترتیب شش فرضیه تدوین و داده‌های مربوطه از طریق پرسشنامه گردآوری شد. با بررسی فرضیه‌ها در این پژوهش از نرم‌افزار SPSS 18 تجزیه‌وتحلیل‌ها نشان می‌دهد که ازنظر پاسخ‌دهندگان تمامی ابزارهای نوین بانکی قابل اجرا هستند.

خوانساری و همکاران (۱۳۹۳) در مورد گواهی سپرده مدت‌دار سرمایه‌گذاری خاص به این نتیجه رسیدند که وجود برخی موانع و مشکلات پیش روی انتشار گواهی سپرده خاص موجب شده است که این اوراق، آن‌گونه که باید توسعه پیدا نکنند و در شبکه بانکی کشور جایگاه مناسبی نداشته باشند. در این پژوهش، چالش‌های کلیدی انتشار گواهی سپرده خاص و راهکارهای عملیاتی رفع آن‌ها ارائه می‌شود. این چالش‌ها حول محورهای تضمین اوراق گواهی سپرده، قیمت‌گذاری، پیشرفت فیزیکی پروژه، رتبه‌بندی اعتباری، معاملات در بازار ثانویه، ذخیره قانونی، فرهنگ‌سازی و نوع پروژه بررسی می‌شوند.

۲-۲. ادبیات خارجی

لگوو و همکاران[۱] (۲۰۲۱) در تحقیق خود به ارائه تجزیه‌وتحلیل توصیفی مربوط به فین تک و بانک در گذشته، حال و آینده، به ویژه در اندونزی به عنوان یک مطالعه موردی پرداخت

۱ - Legowo etal.

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-26]

و بیان نمود تا به امروز استفاده از دستگاه‌های خودپرداز در بانک‌های سنتی اندونزی نوعی پیاده‌سازی فین تک است. در حال حاضر، انتظار می‌رود که همکاری بانک مدرن و صنعت فین تک باعث افزایش مشارکت مالی در بانک شود. برای ایده‌های آینده، تحقیقات نیاز به بررسی عمیق تأثیر فین تک در بانک‌ها و سیستم‌های بانکی در اندونزی دارد.

جین و همکاران[۱] (۲۰۱۹) به شناسایی عوامل مؤثر بر آگاهی و پذیرش مصرف‌کننده نسبت به محصولات و خدمات فین تک در مالزی پرداختند و چهارچوب مفهومی که شامل متغیرهای مستقلی مانند کارایی، سهولت استفاده، امتیاز نسبی (مزیت رقابتی)، ریسک درک شده، هزینه ادراک شده است را بررسی کردند. همچنین اثر میانجی سن و تجربه را بین متغیر مستقل آگاهی و متغیر وابسته پذیرش سنجیدند. این پژوهش شکاف پژوهش‌های قبلی کشور مالزی را پُر می‌کند. هدف اصلی پژوهش توسعه عوامل مفهومی که بر آگاهی و پذیرش محصولات و خدمات فین تک در بین مصرف‌کنندگان مالزیایی تأثیر می‌گذارد.

ورس و همکاران[۲] (۲۰۱۹) در مطالعه‌ای که با هدف بررسی عوامل کلیدی موفقیت استارت‌آپ‌های فین تک و چالش‌های صنعت مالی با استفاده از روش‌های نظریه مبنایی، به تحلیل ۱۰ مصاحبه با مدیران ارشد و مدیران اجرایی استارت‌آپ‌ها و ۸ مصاحبه با سرمایه‌گذاران خطرپذیر پرداختند. آنها در مطالعه خود ۱۵ عامل کلیدی، شامل ۹ عامل عمومی (کارآفرین، تیم، سرمایه، تناسب محصول و بازار، ایده و اجرا، یادگیری مداوم، استفاده مشتری، بین‌المللی کردن و شبکه‌سازی) و ۶ عامل ویژه‌ی استارت‌آپ‌های فین تک (مزیت فناوری، اطلاع و آگاهی نسبت به قوانین و مقررات، تمرکز بر روی مدل‌های B2B، مشارکت‌های ضروری، پتانسیل رشد، گزینه‌های خروج سرمایه‌گذاران ریسک‌پذیر)، اثرگذار بر موفقیت استارت‌آپ‌های فین تک را شناسایی کرده‌اند.
کپجمینی و مؤسسه افما[۳] (۲۰۱۸) به بررسی مهم‌ترین مزیت رقابتی فین تک‌ها در ارائه خدمات مالی در مقایسه با رقبای سنتی خود یعنی بانک‌ها و مؤسسات مالی و اعتباری از دیدگاه صاحبان کسب‌وکارها پرداختند. نتایج نشان می‌دهد که مهم‌ترین مزیت رقابتی فین تک‌ها شامل چابکی بیشتر در غیاب موانع قانونی، بهبود تجربه مشتری، توسعه محصول جدید، نوآوری در خدمات و محصولات جدید، کاهش هزینه‌ها و مدیریت داده بهبود یافته است.

۱- Jin et al.

۲.- Werth et al.

۳.- Capgemini & EFma Company

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-26]

لی و شاین[۱] (۲۰۱۸) به بررسی چالش‌های استارت‌آپ‌های فین تک پرداختند و به شش چالش اساسی که استارت‌آپ‌های فین تک و مؤسسات مالی سنتی در دوره نوآوری مخرب با آن مواجه هستند، اشاره می‌کنند. این چالش‌ها عبارتند از: چالش مدیریت مشتری، چالش قوانین و مقررات، چالش یکپارچه‌سازی فناوری، چالش امنیت و حریم خصوصی، چالش مدیریت ریسک.

سال و همکاران[۲] (۲۰۱۷) فرصت‌ها و مزایای شرکت‌های فین تک در بازارهای نوظهوری مانند چین و هندوستان و کنیا را بررسی کرده‌اند و اشاره می‌کنند که نوآوری‌های مالی از قبیل پول همراه[۳] در این کشورها که مؤسسات مالی سنتی هیچ سرویس متعهدی برای جابه‌جایی پول ندارند و می‌تواند بسیار کارساز باشد. خدمات فین تک‌ها در این کشورها باعث بهبود قابل ملاحظه‌ای در افزایش دسترسی‌ها برای مشتریان با سطح درآمد پائین و کاهش هزینه برای بانک‌ها شده است.

۳. روش‌شناسی پژوهش

۳-۱. تحلیل تِم

برای دستیابی به ارائه طرح گواهی سپرده نوین با عنوان گواهی سپرده مزایده‌ای از روش‌های کیفی و تحلیل تِم[۴] استفاده شد. روش‌های پژوهش کیفی برای کمک به پژوهشگر برای درک موضوعات انسانی و موضوعات اجتماعی و فرهنگی که افراد در آن زندگی می‌کنند، توسعه یافته‌اند. در پژوهش کیفی هدف، درک پدیده‌ها از دیدگاه مشارکت‌کنندگان و در زمینه نهادی و اجتماعی خاص آن‌ها است که این هدف هنگام کمی سازی یافته‌ها نادیده گرفته می‌شود (خدامی موغاری، ۱۳۹۴).

تحقیق کیفی حوزه‌ای از پژوهش است که ویژگی مشترک تحلیل انواع مختلف داده‌های بدون ساختار می‌باشد و هدف آن شناسایی، طبقه‌بندی و استخراج مفاهیم بر اساس مطالعه متون یا مبتنی بر دیدگاه خبرگان است؛ بنابراین ابزارهای اصلی جمع‌آوری داده‌ها در روش تحقیق کیفی مصاحبه و مطالعه کتابخانه‌ای است.

یکی از مهم‌ترین و کارآمدترین ابزار تجزیه‌وتحلیل اطلاعات این پژوهش تحلیل مضمونی یا مبتنی بر تِم (در بخش مصاحبه) است و ابزار آن استفاده از نرم‌افزار تحلیل داده‌های کیفی مکس‌کیودا (MAXQDA) نسخه ۲۰ می‌باشد؛ اولین نسخه این نرم‌افزار در سال ۱۹۸۹ منتشر شده است و در حال حاضر از یکی از پیشروترین برنامه‌ها برای تحلیل داده‌های کیفی در سراسر

۱.- Lee & Shine

۲ - Saal

۳.- Mobile Money

۴.- Thematic Analysis

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-26]

جهان است که برای ایجاد و آزمون چارچوب‌های نظری و نتیجه‌گیری از تجزیه‌وتحلیل داده‌های کیفی مختلف به کار می‌رود (بصیریان جهرمی و خانیکی، ۱۳۹۳). مکس کیودا، تحت لیسانس شرکت رایانه‌ای وربای آلمان[۱] قرار دارد و جدیدترین نسخه آنکه در قالب اپلیکیشن برای گوشی‌های آیفون طراحی شده است، فوریه ۲۰۱۴ به بازار عرضه شد[۲]. این نرم‌افزار، علاوه بر قابلیت استفاده در گستره وسیعی از رشته‌های گوناگون، امکان کار با داده‌های متنی، صوت، تصویر و عکس را در فرمت‌های گوناگون برای کاربران فراهم می‌آورد (MAXQDA, 2022: online) شمایی کلی از محیط این نرم‌افزار در شکل ۱، قابل مشاهده است.

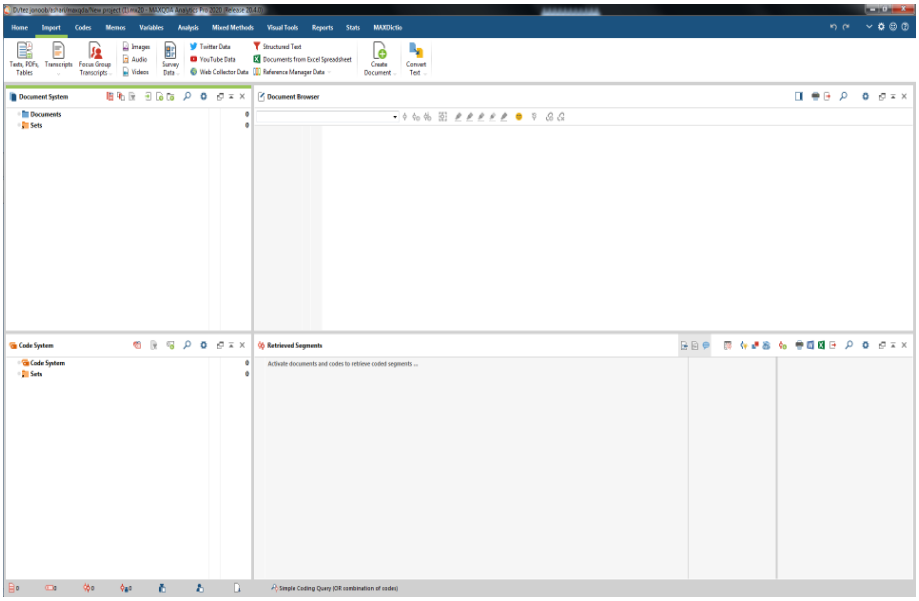

شکل ۱. محیط نرم‌افزار مکس کیودا (MAXQDA) نسخه ۲۰

۳-۲. جامعه، نمونه آماری و روش نمونه‌گیری

طبق تعریف، مجموعه واحدهایی که حداقل یک ویژگی مشترک دارند، یک جامعه آماری را تشکیل می‌دهند. جامعه آماری در این پژوهش خبرگان و مدیران ارشد (هیئت مدیره، مدیرعامل، معاون اعتباری و اجرایی مدیرعامل، مدیر امور اعتباری، مدیران نواحی و امور، روسای ادارات اعتباری و

۱. Verbi GmbH

۲. http://www.maxqda.com/products/maxqda11/mobile-app

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-26]

تحقیقات و سازمان، معاونین ادارات اعتباری و روسای شعب) آشنا با گواهی سپرده در بانک‌های تجاری کشور هستند.

برای انجام نمونه‌گیری، از نمونه‌گیری نظری استفاده شده است. در نمونه‌گیری نظری از نمونه‌هایی مصاحبه به عمل آمده است که از لحاظ اهداف پژوهش دارای اطلاعات غنی هستند. محوریت گفتگو؛ در خصوص عقود فعلی پُر کاربرد در حوزه تخصیص منابع، ایرادات مربوطه، نحوه ارزیابی متقاضیان تسهیلات در حوزه فن‌آوری‌های نوین، کاربرد گواهی‌های فعلی در حوزه تسهیلات دهی و ... بوده و درنهایت، داده‌ها از طریق مصاحبه با ۱۵ نفر از نخبگان و مدیران ارشد، در خصوص موارد فوق گردآوری شد. با انجام این تعداد مصاحبه، تشخیص محقق این بوده است که اطلاعات گردآوری‌شده به نقطه اشباع رسیده و نیازی به انجام مصاحبه‌های بیشتر نیست. در انتخاب این تعداد نمونه، مسائلی چون زمان، در دسترس بودن مصاحبه‌شوندگان و میزان همکاری آن‌ها موردتوجه بوده است.

۳-۳ روش و ابزار گردآوری داده‌ها

با توجه به ارتباط ملموس نخبگان و مدیران ارشد موضوع مورد مطالعه از آن‌ها خواسته شد تا در مطالعه شرکت کرده و به مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته پژوهشگر پاسخ دهند. آنچه در ادامه می‌آید، نتایج یافته‌های به‌دست‌آمده از مصاحبه با آنها است. به منظور سازمان‌دهی بهتر یافته‌ها، هر کدام از یافته‌ها در ارتباط با سؤالات پژوهش مورد بررسی قرار می‌گیرند. درروش مصاحبه نمی‌توان از قبل مشخص کرد که چه تعداد افراد می‌بایست در نمونه‌گیری انتخاب شوند تا پدیده مورد بررسی در مطالعه کیفی به‌طور کامل شناسایی شود. به‌طور معمول، گردآوری اطلاعات تا زمانی ادامه می‌یابد که به نقطه اشباع برسیم، یعنی جایی که داده‌های گردآوری شده جدید با داده‌هایی که قبلاً گردآوری است، تفاوتی نداشته باشند (رحیمیان و همکاران، ۱۳۹۸).

در این پژوهش، برای تجزیه‌وتحلیل داده‌های به‌دست‌آمده از مصاحبه‌ها و ارائه طرح گواهی سپرده نوین، از روش تحلیل تِم استفاده می‌شود؛ تحلیل تِم روشی برای شناسایی، تحلیل و بیان الگوهای (تِم‌ها) موجود در داده‌ها است. این روش در حداقل خود داده‌ها را سازمان‌دهی و در قالب جزئیات توصیف می‌کند؛ با این حال، می‌تواند از این حد فراتر رفته و جنبه‌های مختلف موضوع پژوهش را تفسیر کند. به طور کلی، تحلیل تِم، روشی است برای (همان منبع):

- دیدن متن؛
- برداشت و درک کافی از اطلاعات ظاهراً نامرتبط؛
- تحلیل اطلاعات کیفی؛

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-26]

- ❖ مشاهده نظام‌مند فرد، تعامل، گروه، موقعیت، سازمان و یا فرهنگ؛
- ❖ تبدیل داده‌های کیفی به داده‌های کمی.

تحلیل تِم، یکی از روش‌های رایج کیفی است که پژوهشگران علوم اجتماعی و انسانی، غالباً از تحلیل تِم جهت شناخت الگوهای کیفی و کلامی و تهیه کُدهای مرتبط با آن‌ها استفاده می‌کنند. مراحل شش‌گانه تحلیل تِم با رویکردی که بران و کلارک[۱] (۲۰۰۶) ارائه داده‌اند، در ادامه توضیح داده‌شده است (غلام پور و همکاران، ۱۳۹۸).

مرحله (۱) شناخت داده‌ها: برای این‌که با پژوهشگر عمق و گستره محتوایی داده‌ها پی ببرد، لازم است که خود را در آن‌ها تا اندازه‌ای غوطه‌ور سازد. غوطه‌ور شدن در داده‌ها معمولاً شامل "بازخوانی مکرر داده‌ها " و خواندن فعال داده‌ها (جستجوی معانی و الگوها) است.

مرحله (۲) ایجاد کُدهای اولیه: مرحله دوم زمانی آغاز می‌شود که پژوهشگر داده‌ها را خوانده و با آن‌ها آشنایی شود. این مرحله شامل ایجاد کُدهای اولیه از داده‌ها است. داده‌های کُدگذاری شده از واحدهای تحلیل (تِم‌ها) متفاوت هستند.

مرحله (۳) جستجوی کُدهای گزینشی: این مرحله شامل دسته‌بندی کُدهای گوناگون در قالب کدهای گزینشی و مرتب کردن همه خلاصه داده‌های کُدگذاری شده است. درواقع پژوهشگر، تحلیل کُدهای خود را آغاز کرده و به این فکر می‌کند که چگونه کُدهای گوناگون می‌توانند برای ایجاد یک تِم کلی ترکیب شوند.

مرحله (۴) شکل‌گیری تِم‌های فرعی: مرحله چهارم زمانی آغاز می‌شود که پژوهشگر مجموعه‌ای از تِم‌ها را ایجاد کرده و آن‌ها را مورد بررسی می‌کند. این مرحله شامل دو مرحله تصفیه و طراحی به تِم‌های فرعی است. مرحله اول شامل بازبینی در سطح خلاصه‌های کُدگذاری شده است. در مرحله دوم اعتبار تِم‌های فرعی در رابطه با مجموعه داده‌ها در نظر گرفته می‌شود.

مرحله (۵) تعریف و نام‌گذاری تِم‌های اصلی: مرحله پنجم زمانی آغاز می‌شود که یک تصویر رضایت‌بخشی از تِم‌ها موجود باشد. پژوهشگر در این مرحله، تِم‌های اصلی را برای تحلیل ارائه کرده، تعریف نموده و اصلاح قرار می‌دهد، سپس داده‌های داخل آن‌ها را تحلیل می‌کند. به‌وسیله تعریف و بازبینی کردن، ماهیت آن چیزی که یک تِم در مورد آن صحبت می‌کند، مشخص‌شده و تعیین می‌شود که هر تِم اصلی کدام جنبه از داده‌ها را در خود دارد.

مرحله (۶) تهیه گزارش: این مرحله شامل تجزیه‌وتحلیل نهایی و نگارش گزارش است که در پایان ارائه خواهد شد.

---

۱ Braun & Clarke

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-26]

۴. یافته‌های پژوهش

پس از چندین مصاحبه، مضامین و مفاهیم تحت مقولاتی انتزاعی‌تر دسته‌بندی و بیش از ۷۲ کُد یا مضمون مشخص شد که در مقولات زیر طبقه‌بندی شدند. یافته‌های حاصل از کُدگذاری نهایی در ده تِم صورت‌بندی شده در جدول (۲) قابل مشاهده است؛

جدول ۱. تِم‌های اصلی استخراج‌شده از مصاحبه با خبرگان بانکی

ردیف	کُدگذاری نهایی	فراوانی
۱	ابزار یا عقد تسهیلاتی مناسب در اختیار بانک‌ها	۵
۲	نحوه مشارکت مستقیم در طرح‌های نوآور و استارت‌آپ	۱۰
۳	نحوه مشارکت غیرمستقیم بانک‌ها در طرح‌های نوآور و استارت‌آپ	۳
۴	چگونگی ارزیابی صاحبان ایده و به‌طور مشخص استارت‌آپ‌ها در بانک	۵
۵	کارایی گواهی سپرده خاص	۶
۶	نقش ویژه تأمین مالی بانک برای گواهی سپرده مزایده‌ای	۷
۷	سازوکار مناسب برای طراحی اوراق گواهی سپرده مزایده‌ای	۱۰
۸	مرتفع نمودن مشکلات فعلی تخصیص توسط گواهی سپرده مزایده‌ای	۸
۹	معیارهای اصلی تبلیغات گواهی سپرده مزایده‌ای	۱۱
۱۰	روش‌های تبلیغاتی گواهی سپرده مزایده‌ای	۷

مدل یا الگوی پیشنهادی گواهی سپرده نوین یا مزایده‌ای در نمودار (۱) ارائه شده است.

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-26]

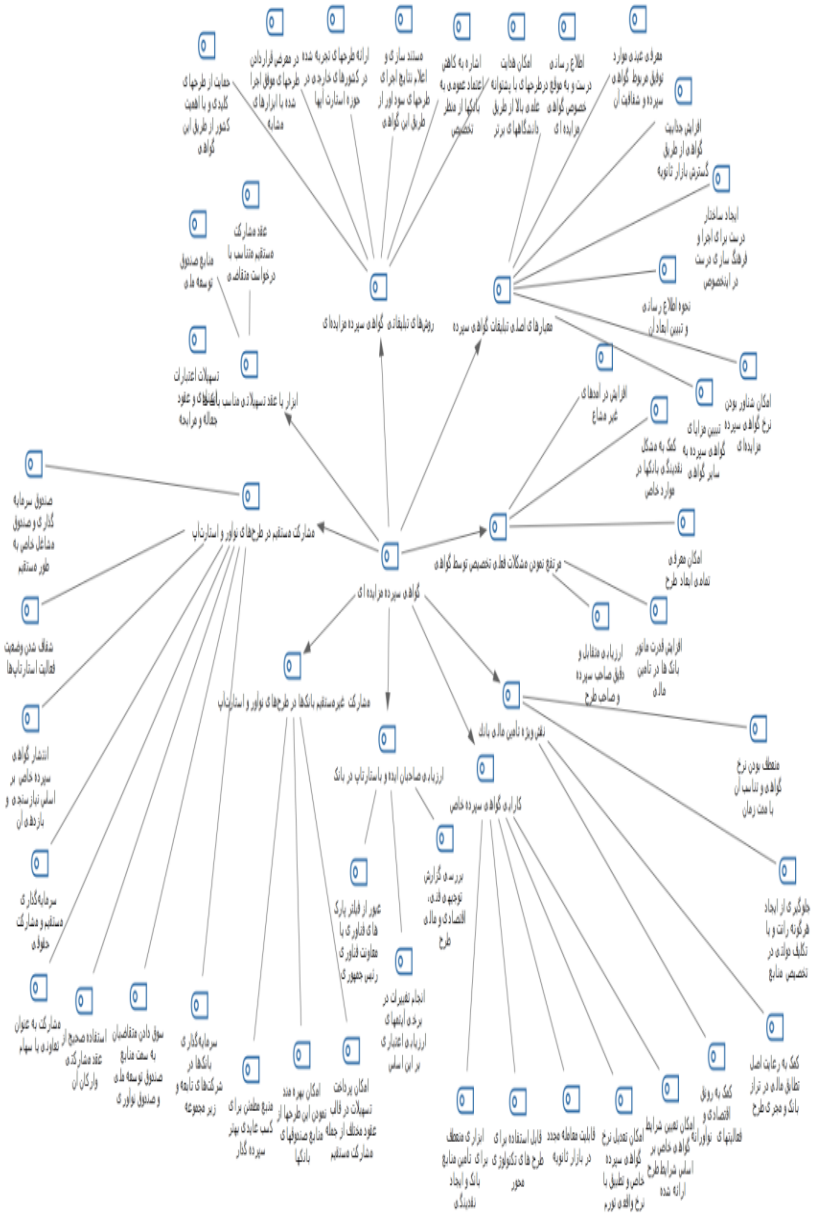

نمودار ۱. الگوی پیشنهادی گواهی سپرده نوین یا مزایده‌ای

با استفاده از مصاحبه‌های انجام گرفته با ۱۵ نفر از خبرگان بانکی می‌توان بیان نمود.

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-26]

ابزار یا عقد تسهیلاتی مناسب بانک‌ها می‌تواند تسهیلات اعتبارات اسنادی و عقود جعاله و مرابحه، استفاده از عقد مشارکت متناسب با درخواست متقاضی با رعایت تمامی جنبه‌های مشارکت و منابع صندوق توسعه ملی باشد.

مشارکت مستقیم در طرح‌های نوآور و استارت‌آپ از طریق مراکز ارزش‌گذاری استارت‌آپ‌ها و همچنین مراکز داخلی بانک‌ها، سرمایه‌گذاری مستقیم و مشارکت حقوقی، شفاف شدن وضعیت فعالیت استارت‌آپ‌ها، صندوق سرمایه‌گذاری و صندوق مشاغل خاص به‌طور مستقیم مشارکت به‌عنوان تعاونی یا سهام، استفاده درست از عقد مشارکتی و توجه به تمام ارکان آن، همچنین از طریق انتشار اوراق گواهی سپرده خاص، سرمایه‌گذاری بانک‌ها در قالب شرکت‌های تابعه و زیرمجموعه خود به‌صورت محدود در استارت‌آپ‌ها و طرح‌های نوین و صاحبان ایده، سوق دادن و هدایت این قبیل مشتریان به سمت منابع صندوق ملی و صندوق‌های نوآوری و تخصیص تسهیلات به این گروه در قالب منابع این صندوق‌ها می‌باشند.

مشارکت غیرمستقیم بانک‌ها در طرح‌های نوآور و استارت‌آپ‌ها از طریق صندوق مربوط به همکاران مانند صندوق آتیه و صندوق کمک رفاهی، پرداخت تسهیلات در قالب عقود مختلف و مکان‌هایی با منابع خوب و دارای عایدی بیشتر برای مشتری هستند.

ارزیابی صاحبان ایده و استارت‌آپ در بانک با تغییر نگاه و اهمیت دادن به طرح‌های نوآور، بررسی گزارش توجیهی فنی، اقتصادی و مالی طرح، از طریق پارک‌های فناوری یا معاونت فناوری رئیس‌جمهوری و مطابقت آیتم‌های سیستم ارزیابی اعتباری با آیتم‌های موردنیاز مجریان طرح استارت‌آپ صورت می‌پذیرد.

کارایی‌های گواهی سپرده خاص عبارتند از: مطابقت نرخ تعیین شده برای گواهی سپرده با نرخ تورم، تعدیل نرخ گواهی سپرده و تطبیق آن با نرخ واقعی تورم، تأمین منابع مالی و تعیین این گواهی بر اساس تمام تعریف‌های صاحب و مجری طرح و معامله در بازار ثانویه و قابل استفاده برای طرح‌های فناوری محور و طرح‌هایی که برای اولین بار ایده آن‌ها مطرح می‌شود.

نقش ویژه تأمین مالی بانک باعث روبرویی کارآفرین و صاحب سپرده و توافق آن‌ها خارج از روال بانک، اطمینان خاطر در صاحب سپرده، کمک شایان برای جلوگیری از رانت و تکلیف در تخصیص منابع، رعایت اصل تطابق مالی، ایجاد رونق و نوآوری و جذاب‌تر بودن نرخ متغیر و متفاوت گواهی سپرده برای خریداران می‌شوند.

سازوکار مناسب برای طراحی اوراق گواهی استفاده از ظرفیت بازار سرمایه و عرضه اوراق در بازار سرمایه، تبادل راحت و همچنین داشتن آپشن‌های مختلف برای دارندگان این گواهی سپرده مزایده‌ای لحاظ مبلغ موردنیاز مجری طرح و مدت زمان موردنظر برای اجرای این طرح در

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-26]

بررسی‌های کارشناس، تعیین نرخ برای مشتریان متناسب با نرخ تورم واقعی و بر اساس تورم انتظاری، قابلیت انتقال به غیر، تسهیل در خریدوفروش این گواهی، استفاده شرکت‌های بیمه و مؤسسات تضمین دهنده، تضمین سودآوری طرح‌ها توسط شرکت‌های بیمه و عقد قرارداد با شرکت‌های متخصص دولتی به‌عنوان تضمین‌کننده اولیه گواهی سپرده با بانک می‌باشند.

مرتفع نمودن مشکلات فعلی تخصیص توسط گواهی سپرده مزایده‌ای از طریق فرهنگ‌سازی و ارائه جزئیات کامل مربوط به نحوه کارکرد این نوع گواهی به سپرده‌گذاران، با معرفی طرح، ارزیابی دقیق صاحب سپرده و صاحب طرح، افزایش درآمدهای غیر مشاع به دلیل داشتن ساختار کارمزد پایه، افزایش قدرت مانور بانک‌ها در تأمین مالی، جبران نقدینگی بانک‌ها، کمک به رفع مشکلات نقدینگی و تخصیص، با حل کردن مشکل نقدینگی می‌باشد.

معیارهای اصلی گواهی سپرده مزایده‌ای توسط اطلاع‌رسانی درست در مورد کاربرد این گواهی سپرده، اطلاع‌رسانی درست و به‌موقع در خصوص کلیه کارکردهای گواهی مربوطه، افزایش جذابیت این گواهی از طریق گسترش بازار ثانویه، نرخ گواهی سپرده مزایده‌ای می‌تواند اصلی‌ترین معیار در حوزه تبلیغات این گواهی باشد. همچنین فرهنگ‌سازی و تبیین و تصریح و تشریح مزایای این گواهی به سایر گواهی‌های سپرده، وجود طرح‌های موفق به‌عنوان نمونه تبلیغات، به معنی وجود طرح‌های موفقی که با این نوع گواهی اجرا گردیده است.

روش‌های تبلیغاتی گواهی سپرده مزایده‌ای عبارتند از: تجربه کشورهای خارجی در اجرای استارت‌آپ‌ها، امکان تعدیل اعتماد عمومی نسبت به بانک‌ها، تبلیغات در دانشگاه‌های برتر برای هدایت و هموار کردن مسیر و جذب بهترین ایده، اسپانسری این طرح‌ها در استارت‌آپ‌ها یا طرح‌های فین تکی، انعکاس تجربه سپرده‌گذاران به سایر افراد، ارائه نتایج طرح‌های سودآور اجرا شده با این گواهی.

برای اثبات فرض درستی و اعتبار سنجی مدل؛ مجدداً مدل استخراج شده در اختیار مصاحبه‌شوندگان قرار خواهد گرفت تا نتایج استخراج شده را با نقطه نظرات خود و سایرین مقایسه و انحراف‌های احتمالی را اعلام دارند.

طراحی گواهی سپرده مزایده‌ای نخستین بار است که انجام می‌شود و به نوعی نوآوری این مطالعه محسوب می‌شود و هیچ‌گونه انطباقی با مطالعات قبلی ندارد.

۵. نتایج و پیشنهادها

این مطالعه به ارائه طرح گواهی سپرده نوین با عنوان گواهی سپرده مزایده‌ای با استفاده تحلیل تِم می‌پردازد. نظر به اینکه این نوع گواهی با فرض عقلایی رفتار کردن صاحبان سپرده و ایده طراحی و

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-26]

بنا خواهد شد، لذا می‌بایست ضمن توجه به مشکلات آتی احتمالی در خصوص نرخ این نوع گواهی در بخش مقررات بانکی، پیش‌بینی‌هایی برای تعدیل این مهم نیز در هنگام طراحی این گواهی داشته باشیم که بر اساس تجارب نخبگان و مطابق تِم‌های استخراج شده یکی از راهکارها می‌تواند ایجاد امتیازهایی برای دارنده گواهی به عنوان افرادی که کمک به کارآفرینی و ایجاد اشتغال پایدار و تأمین سرمایه نوآورانه نموده‌اند، من‌جمله موارد ذیل باشد:

۱- ایجاد تخفیفات مالیاتی و گمرکی برای دارندگان گواهی؛
۲- اولویت و تسهیل در دریافت تسهیلات بانکی؛
۳- استفاده از این گواهی به عنوان تضامین با درصد پوشش بالاتر؛
۴- تخفیف در دریافت برخی از مجوزهای دولتی؛
۵- ایجاد امتیاز و تسهیل در برخی از خدمات بانکی قابل ارائه به مشتریان خاص (خدمات بیمه، مشاوره، امور سرمایه‌گذاری، فرودگاهی و ...).

ضمن رعایت مراحل عنوان شده فوق اجرای این طرح نیاز به الزامات اولیه و پیش‌فرض‌هایی دارد تا مانع از ایجاد مشکلات جدید و مقررات سخت‌گیرانه‌تر در نحوه اجرا گردد.

از الزامات اصلی اجرای این طرح می‌بایست به مواردی به شرح ذیل اشاره نمود:

- وجود گروه کارشناسان قوی در حوزه فن‌آوری و کسب‌وکار در بدنه کارشناسی بانک‌ها و آشنا به امور اعتباری؛
- اجرای مزایده صرفاً به‌منظور کشف بالاترین قیمت بین سپرده‌گذار و سپرده خواه؛
- امکان توافق بین سپرده‌گذار و سپرده خواه در خصوص تضامین مربوطه و پذیرش این موضوع توسط بانک عامل؛
- همان‌طور که قبلاً نیز به تفصیل تشریح گردید، ایجاد امتیازهای خاص برای صاحبان گواهی سپرده مزاده‌ای از طرف بانک عامل و بانک مرکزی ج.ا.ا- (بسیاری از کشورها برای افراد سرمایه‌گذار در حوزه استارت‌آپ امکان اقامت کشورشان را ایجاد می‌کنند).

درنهایت می‌توان بیان نمود، طراحی این نوع گواهی ایده کاملاً جدیدی بوده و منشأ شکل‌گیری آن از تحقیقات میدانی و عملیات پژوهشگر در یکی از بانک‌های کشور به‌صورت احساس نیاز مبنی بر کاربری آن است.

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-26]

منابع

۱. اسماعیل‌زاده، علی و امیری، حمیده (۱۳۹۴) "بررسی ابزارهای نوین تأمین مالی و راهکارهای اجرایی نمودن آن در بانک تجارت ". فصلنامـه علوم اقتصادی، سال ۹، شماره ۳۱.

۲. بصیریان جهرمی، حسین و خانیکی، هادی (۱۳۹۳) "سیاست‌گذاران ایرانی و سیاست‌گذاری رسانه‌های اجتماعی: چالش‌ها، الگوها و ارائه یک مدل پیشنهادی ". برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، شماره ۲۱، صص ۷۰-۲۵.

۳. حدیدی، فریبا، فدائی، مهدی و منصف، عبدالله (۱۳۹۸) "تحلیل پویایی‌های جایگزینی بین صکوک و سایر ابزارهای بازار پول در ایران (مطالعه موردی صکوک اجاره، صکوک مرابحه، اوراق گواهی سپرده بانکی و اوراق مشارکت)"، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته علوم اقتصادی گرایش: بانکداری اسلامی دانشگاه پیام نور مرکز اصفهان، دانشگاه پیام نور مرکز اصفهان.

۴. خدامی موغاری، مهدی، باقری راغب، قدرت الله و اسماعیلی، مهدی (۱۳۹۴) "شناسایی و رتبه‌بندی روش‌های تبلیغاتی مؤثر بر توسعه بیمه آسیا در استان قم "، دانشگاه آزاد اسلامی واحد نراق، دانشکده مدیریت.

۵. خزاعی، حسین، فائزی رازی، فرشاد، وکیل‌الرعایا، یونس (۱۴۰۱) " ارائه مدل پذیرش محصولات و خدمات فین تک توسط مشتریان بانک‌های کشور ایران "، فصلنامه علمی اقتصاد و بانکداری اسلامی، شماره سی و هشتم، صص ۲۵۶-۲۲۵.

۶. خوانساری، رسول، طاهری، ماندانا و زمان زاده، حمید (۱۳۹۳) "گواه سپرده مدت‌دار سرمایه‌گذاری خاص: کاستی‌ها راه‌حل‌ها "، بیست چهارمین کنفرانس سالانه سیاست‌های پولی ارزی.

۷. رحیمیان، اشرف، سعادتی نیا، مریم و کردی، مراد. (۱۳۹۸) "بررسی نقش تجارت الکترونیکی در توسعه کارآفرینی محصولات هنری به روش تحلیل کیفی تم "، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته مدیریت بازرگانی گرایش: کارآفرینی. دانشگاه پیام نور کرج.

۸. غلام پور، اسدالله، نعامی، عبدالله و مشبکی اصفهانی، اصغر (۱۳۹۸) "ارائه الگوی بازاریابی مبتنی بر رسانه‌های اجتماعی در صنعت محصولات غذایی و نوشیدنی‌های ارگانیک ایران با

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-26]

بهره‌گیری از روش تحلیل تم "، تحقیقات اقتصاد کشاورزی، جلد ۱۱، شماره ۴، صص ۵۸-۳۱.

۹. قائمی، محمدرضا، دهقان دهنوی، محمدعلی و سادات مرادی. نرجس (۱۳۹۶). "بررسی وضعیت استارت‌آپ‌های بانکی در حوزه خدمات نوین بانکداری (مطالعه موردی سیستم بانکداری ایران)". اقتصاد و بانکداری اسلامی، صص ۱۳۹-۱۱۹.

۱۰. کشاورز، علیرضا (۱۳۸۷) "شرحی بر ماهیت گواهی سپرده ویژه سرمایه‌گذاری عام و خاص و اوراق مشارکت "، روزنامه دنیای اقتصاد.

۱۱. کورش پسندیده، حسین، سوری، علی و عبدلی، قهرمان (۱۳۹۹) "بررسی عملکرد فین تک‌های اعتباری و ارائه مدل کسب‌وکار فین تک اعتباری سازگار با عقود اسلامی ". اقتصاد اسلامی، دوره ۲۰، شماره ۷۸، صص.۲۷۳-۲۴۱

۱۲. مرادی، شیوا. نادری، نادر. دل انگیزان، سهراب. (۱۳۹۹). بررسی فرآیند توسعه استارت‌آپ‌های فین تک در ایران نشریه توسعه کارآفرینی، دوره ۱۳، شماره ۱، صص ۱۴۰-۱۲۱.

۱۳. نظر پور، محمدتقی، یوسفی، محمدرضا و حقیقی، میثم (۱۳۹۱) "امکان‌سنجی اجرایی گواهی سپرده قابل معامله به‌عنوان ابزار عملیات بازار باز در نظام بانکداری بدون ربا ". فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی ایران، سال هفدهم، شماره ۵۳، صص ۱۸۵-۱۵۹.

۱۴. نعمتی، علی، لشگری، زهرا و پور باقر کردی، معصومه (۱۳۹۴). "تعیین رابطه بین ابزارهای نوین تأمین مالی با ساختار سرمایه و سودآوری شرکت‌ها "، پایان‌نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی (دانشکده اقتصاد و حسابداری).

۱۵. ولی نژاد ترکمانی، رضا و زارعی، حامد (۱۳۹۲). "مقایسه تطبیقی تأمین مالی بانک‌ها از طریق انتشار گواهی سپرده و اوراق صکوک اجاره (با تأکید بر مکانیسم اجرایی و هزینه تأمین مالی)"، ششمین کنفرانس توسعه نظام مالی در ایران.

16. Braun, Virginia and Victoria, Clarke (2006), "Using thematic analysis in psychology. Qualitative research in psychology", 3(2), 77-101.
17. Capgemini & EFma Company (2018).World Fintech Report 2018, Capgemini in collaboration with Efma.

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-26]

18. Gulamhuseinwala, Imran, Thomas, Bull, and Steven, Lewis (2015), "FinTech is gaining traction and young, high-income users are the early adopters". Journal of Financial Perspectives, 3(3).
19. Jin, Chua Chang, Lim Chee Seong, and Aye Aye Khin. (2019) "Factors affecting the consumer acceptance towards fintech products and services in Malaysia."International Journal of Asian Social Science9, no. 1: 59-65.
20. Lee, In and Yong, J. Shin (2018), "Fintech: Ecosystem, business models, investment decisions, and challenges". Business Horizons, 61(1), 35-46.
21. Legowo, Mercurius Broto, Steph Subanidja, and Fangky Antoneus Sorongan (2021). "Fintech and bank: Past, present, and future." Jurnal Teknik Komputer AMIK BSI 7, no. 1: 94-99.
22. MAXQDA, 2022: online.
23. Saal, Matthew, Susan, Starnes, and Thomas, Rehermann (2017), "Digital financial services: challenges and opportunities for emerging market banks (English)". EMCompass; No. 42. Washington, Bank Group.
24. Schueffel, Patrick (2016), "Taming the Beast: A Scientific Definition of Fintech. Journal of Innovation Management", 32-54.
25. Werth, Oliver, Davinia, Rodríguez and Cardona, J., Nowatschin (2019), "Challenges of the Financial Industry, An Analysis of Critical Success Factors for FinTechs". Twenty-fifth Americas Conference on Information Systems, Cancun in Mexico.

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-26]

[Downloaded from mieaoi.ir on 2026-11-26]